

EKOLOGIK GLOBALLASHUV SHAROITIDA O'ZBEKISTONNING IJTIMOY-SIYOSATI

G'ulomova Ruxsora Buriyevna

Shahrisabz davlat pedagogika instituti

Ijtimoiy fanlar kafedrası o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15201135>

Kirish: O'zbekistonning ekologik holati so'nggi o'n yilliklarda jiddiy o'zgarishlarga yuz tutdi. Mamlakatda ijtimoiy va iqtisodiy o'sish jarayonlari ekologik muammolar bilan chambarchas bog'liq. Xususan, Orol dengizining qurishi, iqlim o'zgarishlari va suv resurslarining noto'g'ri taqsimlanishi O'zbekistonning ekologik holatiga kuchli ta'sir ko'rsatmoqda. Ushbu ekologik muammolar faqat tabiatga zarar yetkazib qolmay, balki jamiyatning ijtimoiy-siyosiy tizimiga ham salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Mamlakatda qishloq xo'jaligi, xususan, paxta va g'alla yetishtirish kabi resurs talab qiladigan tarmoqlar ekologik resurslarni haddan tashqari iste'mol qilishga olib kelmoqda, bu esa iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda katta qiyinchiliklarga sabab bo'lmoqda.

Bugungi kunda ekologik globallashuv jarayoni nafaqat tabiiy resurslar, balki jamiyatning siyosiy va iqtisodiy tizimlarini ham o'zgartirmoqda. Ekologik masalalar butun dunyo bo'yicha tobora muhim siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy mavzuga aylanib bormoqda. Bu holat, albatta, O'zbekistonni ham o'z ta'siriga olib keldi. Mamlakat ekologik resurslarni boshqarishda samarali siyosat yuritishga majbur bo'lib, shu bilan birga, ekologik muammolarni hal qilishda xalqaro hamkorlikni rivojlantirishga ehtiyoj sezmoqda. Shu bilan birga, O'zbekistonning ijtimoiy-siyosiy holati ham bu muammolarni qanday hal etish yo'lida katta ahamiyatga ega. Ekologik masalalar faqat tabiiy omillar bilan cheklanib qolmay, balki jamiyatdagi ijtimoiy guruhlar, siyosiy qarorlar va iqtisodiy tizimlar o'rtasidagi munosabatlarga ham ta'sir qiladi. Mamlakatda ekologik barqarorlikni ta'minlash, shuningdek, jamiyatning har bir qatlamini bu jarayonga jalb etish zarurati paydo bo'lmoqda. Buning uchun siyosiy voluntarizm, ijtimoiy hamkorlik va iqtisodiy islohotlarni o'z ichiga olgan kompleks yondashuvlar zarur. O'zbekistonning ekologik globallashuv jarayonida to'liq va samarali ishtirok etishi uchun ekologik siyosatini mustahkamlash, mavjud resurslardan samarali foydalanish, va ijtimoiy adolatni ta'minlash bo'yicha harakatlar amalga oshirilishi lozim. Bu esa mamlakatning nafaqat ekologik muammolarni hal qilishiga, balki iqtisodiy barqarorligini saqlashga, siyosiy tizimini takomillashtirishga va global miqyosda o'z o'rnini topishiga yordam beradi. Ekologik globallashuvning ta'siri nafaqat tabiiy resurslar va iqlim o'zgarishlari bilan cheklanib qoladi, balki mamlakatning siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy tizimlarini ham o'z ichiga oladi. Shunday qilib, O'zbekistonning ijtimoiy-siyosiy tizimi ekologik globallashuvning barcha omillariga moslashib, ushbu jarayondan samarali foydalana olish uchun yangi strategiyalarni ishlab chiqish zarurati mavjud.

Tadqiqotning maqsadi aynan shunday muammolarni o'rganish va O'zbekistonning ekologik globallashuv sharoitida ijtimoiy-siyosiy holatini tahlil qilishdan iboratdir. Bu jarayonda O'zbekistonning ekologik siyosatini rivojlantirish va global ekologik tizimga integratsiyalashish jarayonlarini tahlil qilishning ahamiyati katta. Mamlakatning kelajakdagi barqaror rivojlanishi va ekologik muammolarni hal qilishdagi muvaffaqiyati uning ijtimoiy-siyosiy tizimi, davlat siyosati va xalqaro hamkorlikning samaradorligiga bog'liq bo'ladi.

Tadqiqot Metadologiyasi. Ushbu tadqiqotda ekologik globallashuvning

O'zbekistonning ijtimoiy-siyosiy tizimiga ta'sirini o'rganish uchun bir nechta yondashuvlar qo'llanildi. **Birinchidan**, ekologik masalalarning mamlakatdagi siyosiy va iqtisodiy tizimga ta'siri statistik ma'lumotlar va mavjud tadqiqotlarga asoslanib tahlil qilindi. O'zbekistonning ekologik holati va unga ta'sir qiluvchi global jarayonlar haqida umumiy tushunchalar berildi. **Ikkinchidan**, siyosiy va ijtimoiy tahlil usullaridan foydalanildi. Tadqiqotda mamlakat ichidagi siyosiy qarorlar, hukumatning ekologik siyosatga yondashuvi va xalqaro tashkilotlar bilan hamkorligi o'rganildi. Shu bilan birga, ijtimoiy qatlamlarning, ayniqsa qishloq xo'jaligida faoliyat ko'rsatayotgan aholi va ekologik jihatdan eng zaif guruhlarning ahvoli tahlil qilindi. **Uchinchidan**, ekologik muammolarning hal etilishiga bo'lgan siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy yondashuvlar o'rganildi. Tadqiqot davomida mamlakatda amalga oshirilgan ekologik islohotlar, xalqaro miqyosdagi ekologik siyosatlar va O'zbekistonning global ekologik hamkorlikdagi o'rni ko'rib chiqildi. Tahlil jarayonida mavjud siyosiy va iqtisodiy manbalar, hukumatning ekologik barqarorlikni ta'minlashdagi roli, shuningdek, ijtimoiy faollik va muammolarni hal qilishga qaratilgan sa'y-harakatlar o'rganildi.

Tahlil va Natijalar.

O'zbekistonning ekologik globallashuv sharoitida ijtimoiy-siyosiy tizimi qanday ta'sirlanayotganini tahlil qilishda bir qator asosiy muammolar va ularni hal qilishdagi holatlar ko'rib chiqildi. Orol dengizining qurishi va uning oqibatlari, xususan, atmosferaga chiqarilayotgan zararlangan to'zonlar va kimyoviy moddalar, mintaqa aholisi salomatligiga jiddiy zarar yetkazmoqda. Bu holat aholi orasida turli kasalliklarning tarqalishiga sabab bo'lgan. O'zbekistonning janubiy va g'arbiy hududlarida, xususan, Orol dengizining atrofi va Qoraqalpog'iston viloyatida nafas olish yo'llari bilan bog'liq kasalliklar va saraton kasalliklari ko'paygan. Bu holat, bir tomondan, ekologik muammolarni hal qilish zaruriyatini ko'rsatadi, ikkinchi tomondan esa, hukumatning ijtimoiy va sog'liqni saqlash tizimida keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilishi zarurligini anglatadi. Ekologik globallashuvning siyosiy muvofiqligi va suv resurslarining taqsimlanishi masalalari mintaqada dolzarb ahamiyatga ega. O'zbekistonning eng katta daryolari — Amudaryo va Syrdaryo bo'yicha hududlararo suv taqsimoti masalalari hali ham siyosiy ziddiyatlarga sabab bo'lmoqda. Suvning adolatsiz taqsimlanishi, ayniqsa, Qozog'iston va Tojikiston bilan bo'lgan munosabatlarda, iqtisodiy va ijtimoiy inqirozlarni keltirib chiqarishi mumkin. Bu masala nafaqat ekologik, balki siyosiy barqarorlik uchun ham katta xavf tug'dirmoqda. Suv resurslarining samarali boshqarilishi va ularning xalqaro miqyosda adolatli taqsimlanishi zarur.

O'zbekistonning iqtisodiy tizimi, ayniqsa, paxta sanoati kabi suvsiz o'g'itlar va irrigatsiya tizimlariga asoslangan tarmoqlari, ekologik muammolarga olib kelmoqda. Paxta yetishtirish uchun resurslarning haddan tashqari iste'mol qilinishi, yerlarning salinlashuvi va ichki suv manbalarining kamayishiga olib kelmoqda. Bu tarmoqlarda ekologik islohotlarning kechikishi, O'zbekistonning iqtisodiy xavfsizligini zaiflashtiradi. Aholi uchun barqaror ish o'rinlari yaratish va agrar sohada ekologik qaramlikni kamaytirish uchun ekologik toza texnologiyalarni qo'llash zarur. Ijtimoiy omillar ham ekologik globallashuv jarayonining samaradorligiga ta'sir ko'rsatmoqda. O'zbekistonning qishloq joylarida aholi ekologik o'zgarishlarga nisbatan sezgir. Suv taqsimoti, tuproqning yomonlashuvi, va iqlim o'zgarishlari kabi omillar, o'zgaruvchan ijtimoiy va iqtisodiy sharoitlar natijasida qishloq aholisi migratsiyasiga sabab bo'lmoqda. Bu, shaharlar va sanoat markazlarida resurslarga talabning oshishiga olib kelmoqda, bu esa ijtimoiy tartibsizliklarni kuchaytirishi mumkin.

Shuningdek, ekologik globallashuv jarayonida O'zbekistonning xalqaro siyosatdagi o'rni muhim rol o'ynaydi. Mamlakatning ekologik masalalarda xalqaro tashkilotlar bilan hamkorligi sezilarli darajada oshdi. Bu jarayonda BMT va Yevropa Ittifoqi kabi xalqaro tashkilotlarning ekologik siyosatga yondashuvlari va yordam ko'rsatish amaliyotlari O'zbekistonga ko'p foyda keltirishi mumkin. Mamlakatning global ekologik siyosatdagi faol ishtiroki, shu jumladan, iqlim o'zgarishlariga qarshi kurashishdagi qat'iy yondashuvi, kelajakda yanada muvaffaqiyatli natijalarga olib kelishi mumkin. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, ekologik globallashuvning ijtimoiy-siyosiy holatga ta'siri nafaqat ekologik tizimlarning o'zgarishiga, balki iqtisodiy barqarorlik va siyosiy xavfsizlikka ham ta'sir qilmoqda. O'zbekistonning ekologik islohotlari va siyosiy qarorlari muvaffaqiyatli bo'lishi uchun xalqaro hamkorlikni kuchaytirish, suv resurslarini boshqarishni takomillashtirish va barqaror agrar rivojlanishni ta'minlash zarur. Bu borada hukumatning siyosiy qarorlarida ekologik barqarorlikni ta'minlashga katta e'tibor qaratish zarur.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, O'zbekistonning ekologik globallashuv jarayoniga integratsiyasi mamlakatning ijtimoiy-siyosiy tizimiga katta ta'sir ko'rsatmoqda. Ekologik muammolar, xususan, Orol dengizining qurishi, iqlim o'zgarishlari va suv resurslarining noto'g'ri taqsimlanishi, nafaqat tabiiy resurslar, balki mamlakatning siyosiy va iqtisodiy tizimlarini ham muvozanatdan chiqaradi. Bu holatlar jamiyatdagi sog'liqni saqlash, migratsiya, iqtisodiy barqarorlik va siyosiy xavfsizlikni zaiflashtirmoqda. Tadqiqotda aniqlanganidek, ekologik islohotlarning kechikishi va mavjud siyosiy hamda iqtisodiy tizimlarning ekologik globallashuvga moslashmasligi, O'zbekistonning kelajakdagi barqaror rivojlanishiga to'sqinlik qilishi mumkin. Shuningdek, O'zbekistonning xalqaro miqyosdagi ekologik hamkorlikni rivojlantirishi va suv resurslarini boshqarishni samarali amalga oshirishi, global ekologik tizimga integratsiyalashish jarayonida muhim o'rin tutadi. Ekologik globallashuvning O'zbekiston ijtimoiy-siyosiy tizimiga ta'sirini hisobga olgan holda, hukumatning ekologik siyosatni mustahkamlashi, ekologik ta'lim va xabardorlikni oshirishi zarur. Aholining ekologik masalalar bo'yicha bilimini oshirish, siyosiy va iqtisodiy qarorlar qabul qilishni samarali qiladi va bu jarayon mamlakatning ijtimoiy-siyosiy tizimida barqaror o'zgarishlarni amalga oshirishga yordam beradi. Mamlakatning ekologik xavfsizligini ta'minlash va global miqyosda muvaffaqiyatli integratsiyalashish uchun samarali va kompleks yondashuvlar zarur bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar/Используемая литература/References:

1. Бабосов Е.М. Глобализация как предмет социологического анализа // Социология. 2000. No 4. С. 3-15
2. Ключанова Л.Г. Экологический аспект интеграционных процессов в ЕС и СНГ (международно-правовой анализ). СПб.: Издательство Юридического института, 2001
3. Kumar, S. (2003). Environment Problems of the Aral Sea Basin in Central Asia and its Impact on Society, Economy, and Regional Security. Springer.
4. Bischel, C. (2005). "In Search of Harmony: Repairing Infrastructure and Social Relations in the Ferghana Valley". Central Asian Survey, 24(1), 53-66.
5. Hardin, G. (1968). "The Tragedy of The Commons". *Science*, 162(3859), 1243-1248.
6. G'ulomova R.B. O'zbekistonning yashil iqtisodiyotga o'tishi:
7. muommolar va imkoiyatlar."O'zbekiston -2030 strategiyasi: inson salohiyatini ro'yobga

chiqarish salohiyati. 2024-yil 17-aprel. 185-189bb

8. **G'ulomova R.B.** Study of socio-ecological political issuen in the context of journal (GIIRJ), 2024-yil. 22-fevral. 336-338-betlar

9. **G'ulomova R.B.** Davlat ekologik siyosatining ijtimoiy siyosati. O'zMU xabarleri. 2024-yil 1/3/1. 93-95